

faza
2

KULTURNO PROPAGANDNI KOMPLET BR. 207, GOD. XIII, BEOGRAD, UTORAK, 21. MAJ 2019.

Redakcija: Aleksandra Sekulić, Dejan Vasić, Jelena Veljić, Dušan Grlja; Font Mechanical: Marko Milanković; E-mail: beton@danas.rs, redakcija@elektrobeton.net; www.elektrobeton.net; Sledeći broj izlazi 18. juna 2019.

MIXER

Pišu: Nebojša Milikić,
Noa Treister i Dragomir Olujić
Oluja iz Grupe Ne-rehabilitaciji

DAN (KONAČNE) POBEDE NAD FAŠIZMOM

Nakon dugogodišnjeg učešća u projektima, diskusijama, aktivističkim akcijama i uopšte u političkom životu usmerenom na borbu protiv starih i novih oblika fašistoidnosti i fašizama, pretpostavljamo da možemo dati dalji doprinos ovoj borbi i insistiranjem na konstrukciji jednog ambicioznijeg horizonta društvene imaginacije – jer bez drugačije vizije organizacije društvene proizvodnje i reprodukcije, teško da možemo očekivati nestanak njenih zakonitih ili pratećih efekata i posledica. U svojoj istorijskoj političko-ekonomskoj suštini, fašizam je ekstrarežimski (van onog uobičajeno institucionalno angažovanog) propagandni i represivni odgovor vladajućih klasa i njihove ideologije na pokušaje legalne i legitimne odbrane radništva od sistemskog nasilja, deprivacije, diskriminacije i eksploatacije u režimu kapitalističke proizvodnje i reprodukcije. Jasno je da će, dok god je takav režim u funkciji, u funkciji biti i fašizam, otvorenoj ili pritajenoj, u različitim manifestnim oblicima i inkarnacijama (postfašizam, polufašizam, neofašizam, kasni fašizam itd.) a uvek pri ruci posedničkim vladajućim klasama. Imajući to u vidu, dajemo nacrt modela proizvodnje i reprodukcije koji idealnotipski teži da deaktivira i ukloni mehanizme prisile, nasilja, otuđenosti, i za njih vezane hijerarhije upravljanja i komandovanja ljudima svojstvenih kapitalističkom sistemu. Uz pomoć rastućih kapaciteta tehnologije i informatike, model teži da svodi rad i delovanje svakog čoveka na optimum interakcije i razmene sa prirodom i društvom a radi postepenog razvoja, formiranja i obezbeđenja univerzalno primenjivog i dostupnog, humanog, inspirativnog i zdravog radnog i životnog okruženja. Personalne ili grupne varijacije modela prilagođavale bi se uzrastu korisnika/ca, zatečenim kapacitetima i specifičnostima ljudskih navika i potreba u različitim kulturnim i ekonomskim sredinama i sistemima, različitim rodnim, razvojnim i drugim varijablama.

DAN BEZ FAŠIZMA

Model radnog dana osobe u srednjim godinama (npr. 40-60). U nedelji je radno 3, 4 ili 5 dana, u zavisnosti od fluktuirajućih potreba ekonomski bliže povezanog stanovništva, individua i zajednica kao i globalno usaglašanih principa proizvodnje i raspodele:

- 1 sat dnevno uzajamne brige o deci, mladima i starima: raznovrsna pomoć i usluge, kulturni rad i uzdizanje, razmena i razvoj različitih znanja i veština,
- 1 sat dnevno fizičke aktivnosti, pretežno netakmičarske ili takmičarske bez formalnog socijaldarvinističkog formata i diktata;
- 1 sat upoznavanja, unapređenja i održanja životne sredine i zaštite prirode, poslova reciklaže; kontakta sa prirodom, upoznavanja i brige o biljnom i životinjskom svetu;
- 1 sat odmori i obroci (mogući i unutar svake aktivnosti);
- 1 sat teorijske pripreme za proizvodni i/ili reproduktivni rad (upoznavanje sa radnim procesima, metodama, tehnikama kojima će se pojedina/ka u predstojećem kraćem ili dužem periodu posvetiti);
- 4 sata – proizvodni i/ili reproduktivni rad u cilju zadovoljavanja opštih potreba stanovništva: u fabrici ili na gradilištu, ulici, polju, u administraciji, u energetskim, informacionim, putnim i drugim infrastrukturnim sistemima, stambenim objektima, saobraćaju, u sistemima snabdevanja i održavanja itd;
- 1 sat – politička debata i edukacija, razne aktivnosti u procesima planiranja, dogovaranja i odlučivanja; reflektovanje iskustava putem evaluacija, forumskih, kulturno-umetničkih praksi itd;
- 6 sati slobodnog vremena;
- 8 sati odmora.

Kako je u pitanju jedan dan, model, preglednosti radi, proporcionalno i sadržajno predstavlja opšte tipove aktivnosti koje se mogu i koncentrisati i obavljati u većim vremenskim blokovima, npr. u nekoliko uzastopnih sati ili dana, čak i nedelja. Dužnosti i obaveze iznad obaveznog minimuma učešća u proizvodnim i reproduktivnim sistemima, mogle bi slobodno da se „razmenjuju“ i na taj način i biraju po naklonosti. Neophodne specijalističke službe u domenima zdravstva, obrazovanja, održavanja i unapređenja energetske, saobraćajne, komunalne i drugih tipova infrastrukture imali bi status opsluživanja i obezbeđivanja operativnosti (institucija) društvenog dobra, sa posebnim režimom praćenja željene ili moguće transformacije. Funkcije vojske, policije, kao i opšteg nasleđa militarizacije i sekurizacije transformišu se dogovornim koncipiranjem i uvođenjem mehanizama i organa samoorganizacije i samokontrole (npr. na istorijskim iskustvima i evaluiranim principima naoružanog naroda i radničkih milicija). Sektor usluga takođe bi imao poseban tretman i režim održanja i istraživanja karakteristika i kapaciteta mogućeg reformiranja i transformacije. Ovakvi „rasporedi“, gde se, naglasimo, u skladu sa šire prihvaćenim principima i pravcima planiranja, mogu birati drugačije kombinacije delatnosti i aktivnosti u toku radnog dana) bili bi, okvirno i prilagođeno radnim sposobnostima i iskustvu, profilisani za mlade (npr. 20-40 god), ljude srednjih godina i starije stanovnike/ce (npr. 60-70 god). U idealnom slučaju, svaki dan se može raditi neki drugi posao, učestvovati u proizvodnom i reproduktivnom procesu za koji je osoba tog dana najviše zainteresovana i raspoređena. Multidisciplinarnim istraživanjem i uporednom analizom sposobnosti, sklonosti, potreba ljudi i usavršavanjem organizacije ljudstva i radnih procesa u skladu sa istim, razvijao

MIXER

Nebojša Milikić, Noa Treister i
Dragomir Olujić Oluja
iz Grupe Ne-rehabilitaciji:
Dan (konačne) pobede nad fašizmom

CEMENT

Saša Čirić:
Lari, Vera, Koča, Kapa i ja

ARMATURA

Jelena Veljić:
67 je previše!

ŠTRAFTA

Aleksandra Sekulić:
Podvodne i podvođene prošlosti, i
govor budućnosti – Oberhausen 2019.

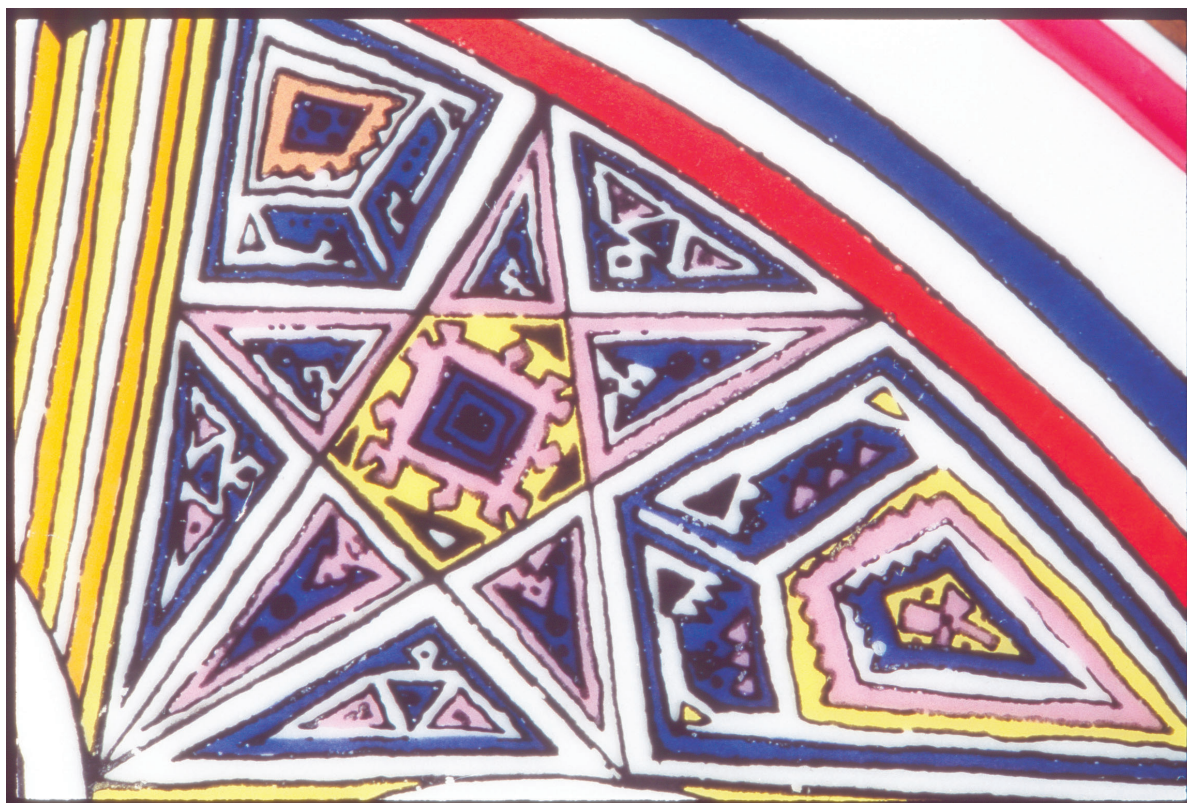
ZID

Zoran Naskovski:
Mandala i krst / Zbogom oružje

bi se niz kompjuterskih programa i algoritama, aplikacija otvorenog koda koji bi pomagali u koncipiranju, održavanju i prilagođavanju dnevnog i dugoročnog planiranja. Programi su namenjeni kako podsticanju i razvijanju raznovrsnosti sposobnosti i interesovanja, multifunkcionalnosti i multidisciplinarnosti rada, saradnje i zanimanja individua, tako i evaluaciji i nagrađivanju prema stepenima težine, nužnosti i urgentnosti poslova, uložene radne energije, koncentracije i vremena, uložanja u susret hitnim ili prioritarnim potrebama zajednice itd.

NAMENA

Koncepti sistematizacije, planiranja i programiranja proizvodnje i reprodukcije su rezultat ideoloških načela i političke volje, društvenih debata i odluka i time su njihove generisanje i primena vođeni i nadzirani. Njihova operativna svrha je postepeno podruštvljenje, a kibernetiski posmatrano postepeno razlaganje/dekonstrukcija i otvaranje/demokratizacija „kodova“ ljudskih delatnosti tj. njihovih zatečenih proizvodnih tehnika i procesa. To bi nadalje trebalo da vodi postepenoj dehijerarhizaciji (ili rehijerarhizaciji u pretežno horizontalnom smislu) i progresivnoj reorganizaciji proizvodnih i reproduktivnih znanja, metoda, tehnika i uopšte ukupnog smisla i karaktera proizvodnih i reproduktivnih procesa – tako da svako ko želi načelno i može sa njima da se upozna i obavlja ih. Krajnji cilj ovako idejno-politički koncipiranih a dugotrajnom i univerzalno dogovorenim i raširenim praksom proveravanih i razrađivanih modela je da se postepeno i uz najmanje mogu-

će globalne i lokalne rizike i neizvesnosti pre-vaziđu 1. robno-novčana privreda i za nju ve-zane organizacione hijerarhije i institucije, kao i proizvodne i distributivne paradigme i parametri 2. specijalizacija (koja prerasta u „samo sam radio svoj posao“ fah-idiotizam) i toksična rutinizacija, otuđenje i monotonija proizvodnog i reproduktivnog rada (i njihov odlučujući formativni uticaj na razvoj, osobit-ne i ambicije ličnosti) 3. opšta i individualna nesigurnost, politička dezorijentisanost i pra-teće nepoverenje i strahovi kao posledice eg-zistencijalne neizvesnosti i besperspektivno-sti velikog dela globalnog stanovništva.

„GARANCIJA I ROK TRAJANJA“

Model treba da garantuje: 1. suštinsku jedna-kost ljudi bez obzira na vreme i mesto rođenja, 2. pravednu socijalizaciju rada i raspodelu od-govornosti i koristi od društvene proizvodnje i reprodukcije, te 3. humaniji i za sve ljude bezbedniji život, kao predušlov njihovog na-pretkta i kao individua i kao pripadnika/ca raz-ličitih zajednica i kolektiva. Poseban zadatak u vezi sa tim je izgradnja političke i istorijske svesti o različitim vizijama napretka koje su dovodile i mogu i nadalje dovesti do intere-snih kontradikcija između zajednica i gubitka poverenja u mogućnost zajedničkog progressa. Oprezno-optimistična i takođe pre modelski nego konkretno-periodski shvaćena progno-za je da je za globalno ostvarenje ovako konci-piranih „nefašističkih dana i vremena“ po-trebno npr: dvadeset (globalno koordinisa-nih) godina za pripremu; dvadeset godina za primenu, razvoj i adaptacije modela kroz praksu; dvadeset godina za potpuni globalni prelazak na proizvodnju prema potrebama. Naglašavanjem izvesne linearnosti i trajanja naglašava se priroda i perspektiva multigene-racijskih zadataka, učenja, očekivanja, ulaga-nja, orijentacija i angažovanja. Postepenost je takođe modelski shvaćena, ne i imperativ-na usled očekivano i neminovno razgranatih rekurentnih i cirkularnih glavnih i sporednih tokova promene. Zatečene karakteristike, ka-paciteti i odnosi formalne i neformalne moći lokalnog i globalnog klasnog društva su *vo-lens-nolens* nezaobilazni resurs i isto toliko nezaobilazna prepreka u bilo kakvom tran-sformativnom procesu. Planiranjem i dogova-ranjem, važne aktuelne institucije društvenog i političkog života, od lokalnih zajednica do Ujedinjenih nacija postaju istovremeno su-bjekti i objekti ovakvog multigeneracijskog poduhvata.

GLOBALNE I LOKALNE KONTRAINDIKACIJE

U ovakvom modelu, koji se ciljano kreće ka ukidanju klasnih razlika, a u krajnjem ishodu i samih klasa, potrebno je svakako promišljati specifičnosti izvesnih klasnih „prava i dužno-sti“ u fazama i segmentima prelaznih perio-da, kada svaka klasa postepeno napušta svo-je pozicije ali time i neminovno privremeno deluje sa njih. Pitanje je kako i šta „ponuditi“ frakcijama vladajućih i srednjih klasa suštin-ski nezainteresovanim za ovakvu preraspode-lu društvenih uloga i funkcija, to jest zado-voljnim istorijski osvojenim pozicijama u si-stemu globalne proizvodnje i raspodele. U prelaznom periodu mogao bi da se uvede va-rijabilni koeficijent potrebnog investiranja i doprinosu u procesu za dobar deo stanovnika prvog, drugog i trećeg sveta (jer život i rad nijednog čoveka ne treba da budu predode-rđeni slučajnim mestom rođenja). Neka vrsta istorijske nivelacije i kompenzacije pozicije dobrog dela trećeg sveta bila bi koncipirana tako da ne bude shvaćena kao nekakva „ka-zna“ za prvi svet. Naprotiv to bi trebalo da bu-de i koncept emancipacije prvog sveta, pre-vashodno od rutinizirane funkcije okupacije i uzurpacije (kapitalom) ključnih ljudskih i pri-rodnih resursa koja je danas primarna funkci-

ja njegovih aparata upravljanja, rasuđivanja i planiranja. Ako govorimo o danu bez faši-zma, jasno je da su univerzalno osmišljena i sprovedena demisija i transformacija nasleđa kolonijalizma-imperijalizma, kapitalizma i klasnog društva jedini horizont na kome ta-kav dan uopšte može osvanuti. Tzv. „There Is No Alternative“ društvo se samoizjeda iznu-tra, proneveravajući i bagatelisujući svoje, do juče svete principe: pomaže javnim novcem privatni poslovno-pohlepni avanturizam; uki-da vekovno pravo na azil i pravo na slobodu kretanja; podriva i uklanja režime koji su na vlast došli putem demokratskih izbora (i to „demokratskih“ po kriterijumima baš tih sna-ga koje ih onda dezavuišu i ruše); privatnim kapitalom i za njega vezanim interesima kon-troliše ključne informacione sisteme, diktira koncepte i nameće kriterijume javnosti i jav-ne debate; demonstrira potpunu sistemsku nemoć ako ne i neskriveni interes u procesi-ma zagađivanja prirode itd. Na kraju i početu, profitom diktirani trendovi stihijske auto-matizacije i robotizacije, već sada, prema ne-kim istraživanjima čine 30% postojećih global-nih radnih mesta suvišnim. Takva činjenica

ženju, ili te panične i iracionalne artikulacije njihovih strahova kroz fašistoidne političke ideje, govore da je to pre grana na kojoj su kao stvaralačke individue obešeni i da otud potiče i ljuljanje. Verovatno da će tek seče-njem te grane na kojoj *sedi obešena*, global-na srednja klasa konačno moći da pokaže i dokaže svoju toliko traženu i željenu civiliza-torsku i prosvetiteljsku istorijsku misiju.

REMIGRIRANJE

Aktuelna i akutna pitanja zatečenih i budućih ekonomskih i drugih migracija kao i rada i bo-ravka različitog trajanja u drugoj sredini (to jest najrazličitijih oblika „gastarbajta“) treba da budu rešavana u skladu sa potrebama za-jednica, kolektiva, stanovništva i pojeđinaca-ki, bilo za „sa-radnom snagom“, bilo za opšte-ljudskim, kulturnim ili iz bilo kog razloga po-trebnim i izabranim ostvarenjem u najpovolj-nijem okruženju, bilo iz potreba edukacije, odmora ili drugih vrsta individualne ili grup-ne razmene, upoznavanja, interakcije i razvo-ja. Jasno je da u aktuelnom režimu akumula-cije i svojevrsne uzurpacije perspektivnih za-nimanja i poslova od strane centralnih ili do-

CEMENT

Piše: Saša Ćirić

LARI, VERA, KOČA, KAPA I JA

Goran Marković:
Beogradski trio (Laguna, 2018)

Definitivno važi pravilo da savremenu književnost obogaćuju „padobranci“, odnosno spisateljice i pi-sci čiji background ne čine studije književnosti. Ta-kvi su u srpskoj književnosti: matematičar Vladimir Tasić ili istoričar Vladimir Pištalo, filmolozi i drama-turzi poput Gorana Gocića ili Ivane Dimić, Dejan Atanacković kao vizuelni umetnik, da se zadržim sa-mo na laureatima NIN-ove nagrade. Taj pojam „obo-gačivanja“ je ambivalentan i ne znači nužno da su nagrađena dela ovih autora izuzetne vrednosti – kod pobrojanih imena uglavnom nisu. Međutim, i tu

ali samo u tehničkom smislu, jer mu ni na kraj pameti nije ironija, sazajna nestabilnost ili problematizacija odnosa dokumenta i istorij-ske istine, na primer. Naprotiv, njegova „ar-hivska građa“ u formi romana uspostavlja sta-bilan sistem odnosa i značenja, koji, kao u njegovim filmovima i knjigama, otkriva jednu ideologiju (aksiologiju) okasnelog građan-skog antikomunizma.

Marković kao da, svesno ili ne, rekreira drama-turški mizanscen Selenićevih romana i Pekiće-vih memoara ponavljajući narativ o dobu ka-daje „građansku klasu pojela plesan“, sa kon-vencionalnom podelom uloga na nasilnike i žrtve i tragedijom kao očekivanim i dominant-nim smislom istorijskih zbivanja. Vreme rad-nje je dramatično doba Rezolucije Informbi-roa, pa je i veći deo romana smešten na dva otoka: na Goli i na Sveti Grgur. Eto, uz školski primenjenu postmodernu ide reciklaža golo-točke tematike, kao da Dragoslav Mihailović i drugi svedoci nisu za sobom ostavili tomove traumatičnih svedočanstava. Uslovna novina, koju unosi Marković, jeste „castingovanje“ Lorensa Darela, koji u romanu *Beogradski trio* postaje mali super heroj, mada je i tu na Sele-

posle više skandala koje je svojeglavo počinio u beogradskoj čaršiji, organizovao bekstvo pukovnika Bore i njegove žene Vere iz dva otočka logora. Ova imena, gle čuda sasvim ista, javljaju se u odličnoj kratkoj priči „Bora i Vera“ Aleksan-dra Tišme u autobiografskoj knjizi *Oko svoje ose*. Tišmina Vera se pod prinudom razvela od Bore, što Markovićevoj preljubnici Veri nije palo na pamet, iako je njeno dete ostalo bez ikakvog roditeljskog staranja kada su njih dvoje zatvoreni. Kod Tišme su i Vera i Bora, nakon povratka sa Golog otoka, nastavili svo-je živote (ona se udaje dva puta, on jednom ženi), ali bezuspešno, jer ti brakovi nisu po-trajali. Stalno su se preko zajedničkih pozna-nika raspihtivali jedno o drugome ali se nikad nisu usudili da se ponovo sretnu. Time je A. Tišma sa malo poteza skicirao dramu visokog intenziteta i realistički potresnu, za razliku od melodramskog koncepta za koji se oprede-lio Goran Marković.

Zapravo, roman Gorana Markovića *Beogradski trio* je jedno pulp štivo sastavljeno iz ukrštenih popularnih žanrova političkog trilera, istorij-skog romana i ljubavnog trougla, gde zapletu

feu. Ali i generalno, način na koji Goran Mar-ković profilise svoje likove pati od gomile kli-šea i stereotipa, što čudi za reditelja takvog re-nomea. Jovo Kapičić, zvani Kapa, nemilosrdni je krvnik; Koča Popović je intelektualac evrop-skog formata koji prezire primitivizam parti-zanskih generala i to što reket za tenis drže kao lopatu; Darelova engleska supruga je površni i sebični mediokritet; britanski ambasador u Be-ogradu je uštogljen i inertan; Vera i njena dru-garica – koja je dopala logora jer se smejala vi-cu mladića koji ju je, čim je odbila njegova udvaranja, prijavio kao autorku vica – melo-dramsko su oličjenje nedužnih žrtava (nevinosti bez zaštite); pukovnik Bora Tankosić, pre-kaljeni je staljinista, teje, kao takav, i sam čov-ek od čelika. On će ne samo preživeti brutal-nu logorsku torturu, pa na otkinutim vratima „odsufrovati“ do susednog otičića gde će ga dočekati Lorens Darel-Bond, nego će uspeti na kraju tragične balade da prebegne u Sovjetski Savez. Istina bez Vere, koju će u pokušaju bek-stva sa malo poteza skicirao dramu visokog intenziteta i realistički potresnu, za razliku od melodramskog koncepta za koji se oprede-lio Goran Marković.

ARMATURA

Piše: Jelena Veljić

67 JE PREVIŠE!

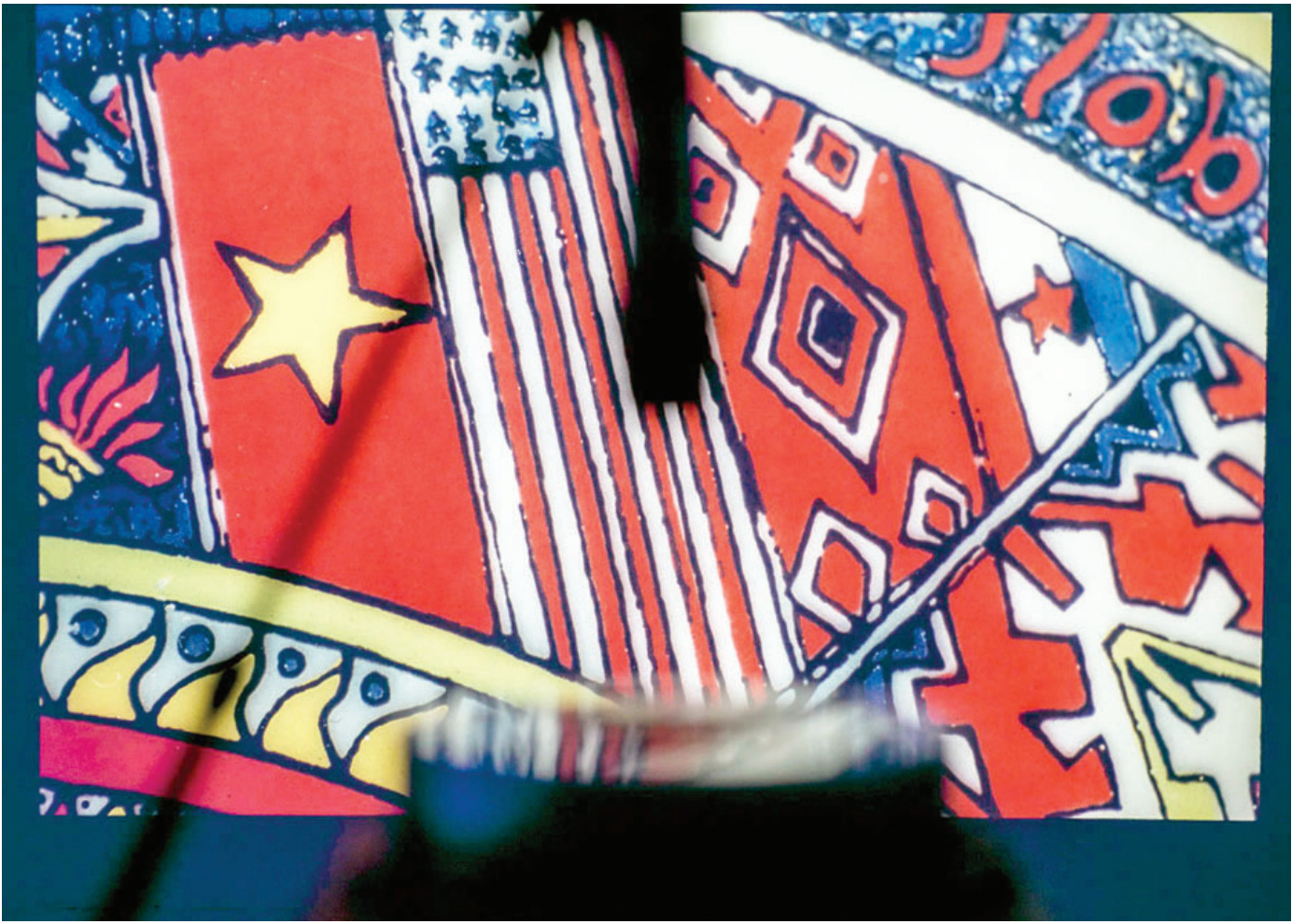
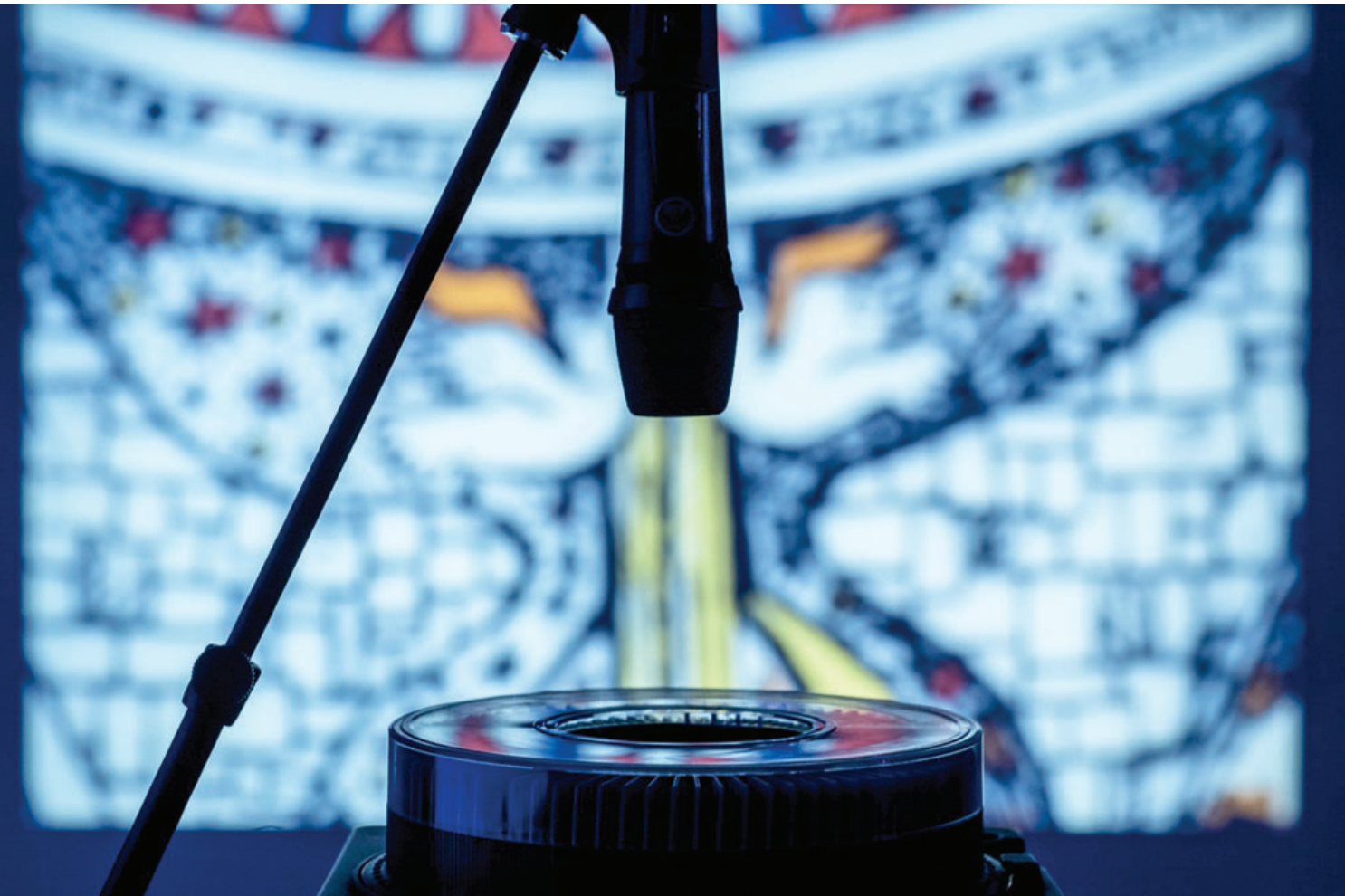
Sredinom maja tri sindikalne centrale iz Hrvatske završile su prikupljanje potpisa građana/ki za referendum protiv podizanja starosne granice i uvođenja dodatnih restrikcija za odlazak u penziju.

Povod za ovu akciju predstavlja dugogodišnje državno nametanje sve strožijih uslova za odlazak uz penziju. Prevremeni odlazak u penziju destimuliše se povećanjem procenta umanjenja penzije za svaki mesec ranijeg penzionisanja, a povećava se i starosna granica za odlazak u penziju. Prema aktuelnim propisi-ma, naime, uslov za penziju je 41 godina radnog sta-ža; pored toga, svi rođeni 1963. i kasnije, moraća da rade i sa više od 65 godina starosti, a oni rođeni na-kon 1966. godine moći će da se penzionišu tek sa 67. U postojećim uslovima rada i poslovanja, koji podrazu-mevaju sve teže dolaženje do posla, rad na atipičnim ugo-vorima, prekarni rad, rad na određeno uz česte periode nezaposlenosti, ili radni angažman bez obračunatog sta-ža, biće sve teže uopšte ispuniti uslov za penzionisanje. U tom kontekstu, uz obimne pripreme, inicijativu za prikupljanje potpisa zvanično su pokrenule sredinom marta tri sindikalne centrale: Savez samostalnih sindikata Hr-vatske (SSSH), Nezavisni hrvatski sindikati (NHS) i Mati-ca hrvatskih sindikata (MHS). Kako bi inicijativa uspe-la, bilo je neophdno prikupiti potpise najmanje 10 odsto bi-račkog tela, odnosno najmanje 373.568 potpisa.

Tokom dve nedelje, od 27. aprila do 11. maja, građani i građanke Hrvatske imali su priliku da potpisom podrže vraćanje starosnog uslova za odlazak u penziju na 65 godina i ublažavanje kažnjavanja prevremenog penzi-onisanja. Tri dodatna zahteva obuhvataju i sporje iz-jednačavanje uslova za penzionisanje žena i muškara-ca, pravo na prevremnu starosnu penziju sa 60 godina i 35 godina staža i pravo na penziju za dugogodišnjeg osigurаниka sa 60 godina i 41 godinom staža. Prikupljanje potpisa odigravalo se u 200 gradova i opština širom Hrvatske, a u poduhvatu je učestvova-lo više od 4000 aktivista/kinja i volontera/ki. Pored velikog broja lokalnih levih, progresivnih orga-nizacija koje su podržavale i prethodne referendum-ske inicijative za zaštitu javnih dobara (Mreža mladih Hrvatske, BRID – Baza za radničku inicijativu i demo-kratizaciju, Centar za mirovne studije, Pravo na grad i Zelena akcija), podrška je stigla i iz inostranstva, a uputili su je pored ostalih Evropska federacija sindi-kata javnih usluga, Radnička grupa Evropskog eko-nomskog i socijalnog odbora (EESO), Italijanska op-šta konfederacija rada (CGIL), Međunarodna konfede-racija sindikata (ITUC), Evropska konfederacija sindi-kata (ETUC), Savez samostalnih sindikata Srbije (SSSS), Regionalni savet sindikata „Solidarnost“, Sa-vez slobodnih sindikata Slovenije (ZSSS).

Nakon dve nedelje prikupljanja potpisa, Inicijativa je 12. maja objavila pobedu. U tom trenutku, iz centra-le je saopšteno da je prema pristiglim podacima sa-kupljeno i više od 600.000 potpisa da pred Saborom pokrenu pitanje raspisivanja državnog referenduma o dobu za odlazak u penziju i penalizaciji prevreme-nih penzionisanja. Samo referendumsko pitanje dato je u formi predlo-ga za donošenje zakona o izmenama Zakona o miro-vinskom osiguranju. U tom smislu, ukoliko do raspi-sivanja referenduma dođe, građani i građanke bi ima-li prilike da se izjasne o sindikalnom predlogu za iz-menu Zakona. Ukoliko dođe – s obzirom na prethod-na iskustva sa sličnim akcijama. Naime, sindikatima ovo nije prva inicijativa za referendum. Iste sindikal-ne centrale imaju iza sebe 3 uspešne inicijative – 2010. godine protiv izmena Zakona o radu, 2014. go-dine protiv outsourcing-a u javnim službama i 2014. protiv monetizacije autoputeva („Ne damo naše au-toceste“). Iako je prikupljanje potpisa u sva tri slu-čaja bilo uspešno, referendumi nisu bili raspisani. Ipak, kako navode sindikati, akcije su ostvarile svoj cilj – vlada je u sva tri slučaja odustala od svojih namera ■

BETON BR. 207 DANAS, Utorak, 21. maj 2019.

ničevom tragu i tragu njegovog kudikamo bo-ljeg romana *Očevi i oci*. Markovićev Darel, slav-ni pisac, ataše je za štampu Britanske amba-sade u FNRJ, što je maska za njegov obave-štajni rad. Neuspešno će pokušati da usposta-vi kontakt sa razbijenim četničkim jedinicama u Srbiji a uspešno uleteti u aferu sa Verom, su-prugom uhapšenog staljiniste, pukovnika Bo-re Tankosića, koja će i sama biti internirana najpre u logor Ramski rit, močvarno područje pored rumunske granice, a potom na Sveti Gr-gur, logor pored Golog otoka namenjen žena-ma IB-ovkama. Darel će postati ne samo Verin ljubavnik, nego i neka vrsta njenog zaštitnika i romantičnog Džejms Bonda. Staraće se o Ve-rinog čerki zapostavivši vlastiti brak i trudnu ženu, vršiti pritisak na starog poznanika Kon-stantina Koču Popovića, načelnika general-štaba jugoslovenske vojske, da bi na kraju,

težinu daju dramatični istorijski događaji i se-lebriti ličnosti onoga doba. Pohvala za melting pot želudac NIN-ovog žirija koji je u najužem izboru spojio Tabashevićeve jezičke igrarije, su-očavanje Lane Bastašić s šovinstičkom prošlo-šću Banja Luke iz 1990-ih, šaljakavu penzio-nersku publicistiku Branke Krilović, dezorijen-tisanu prozu Jelene Lengold, pre-ljubić-triler-čić-selenić Gorana Markovića i „urbani ljubav-ni roman“ Aleksandre Savanović. Najveći autorski ili pripovedački amaterizam Goran Marković je ispoljio u korišćenju auten-tične građe, ovde citata iz Darelovih romana, koje stavlja u usta svom liku Lorensu Darelu. Međutim, to su visokoparni, esejistički iskazi koje Markovićev lik Darel izgovara u svako-dnevnim situacijama, što je prikladno taman toliko kada biste dijaloge iz Šekspirovih drama metli u usta NKV alkoholičara u staničnom bi-

On je lakomisleni avanturista, ali i plemeniti zaštitnik, uvidajni ženskaroš i antiburžujski de-kadent sa porodicom i državnim poslom...., elen jedna „vreća usušenih kontradikcija“. Ako je i (k)od Engleza, mnogo je. Lepo, lako i veselo se čita *Beogradski trio*, tri-ler naslednik *Aleksandrijskog kvarteta*, deo NIN-ovog najužeg seksteta. U dublu (knjiga i ja, tj. čitalac vs. knjiga) ta ljubav može biti na prvi pogled, kod onih kojima duša ište golo-točko gubište, ili ponekom filozofu, Milen-koviću na primer, neznano zašto. Ili je to lju-bav koja mora biti „na trajni zaborav“. Gata-lica, Aleksandar, *velikoratrik*, i sam neveliki pisac, pitaše se nekad u Blicovom kulturnom dodatku na šta miriše knjiga. *Beogradski trio* miriše na bakine vanilice i zatvorsku kibliu, a taj sladunjavo-repulsivni miris na retro-anti-komunizam malograđanskog pulp štiva ■

Piše: Aleksandra Sekulić

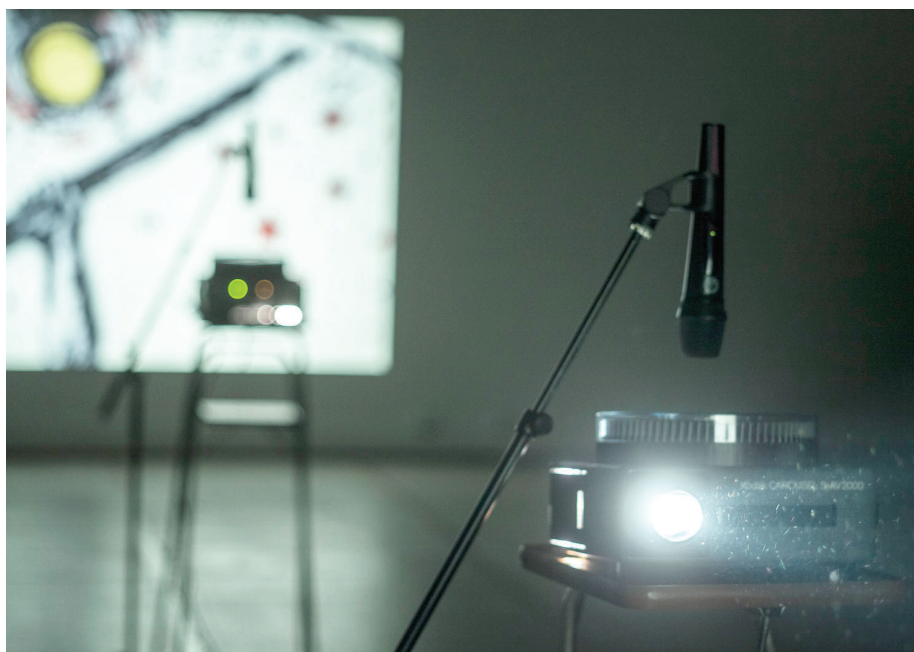
PODvodNE I PODvoĐENE PROŠLOSTI, I GOVOR BUDUĆNOSTI – OBERHAUZEN 2019.

U momentu kada pišem tekst, u Puli je proglašen Dan žalosti zbog zatvaranja brodogradilišta Uljanik. Istovremeno, na Venecijanskom bijenalu u hrvatskom paviljonu traje izložba Igora Grubića „Tragovi nestajanja“, koja se bavi dokumentovanjem poprišta tranzicije, napuštenih fabrika i nekadašnjih mesta razvitka, a zapravo brisanjem budućnosti i obavezom umetnosti da na tim mestima traume budućnost ponovo raspljuje, baš kao u filmu „Kako se kalio čelik“ koji je deo ove izložbe (o tom fil-

mu smo pisali u specijalu Betona „Uzemljenje“ u oktobru 2018. godine). Jedan od filmova u takmičarskom programu Međunarodnog festivala kratkog filma u Oberhausenu bio je rad Renate Poljak „Još jedan odlazak“, koji funkcioniše i kao zaokruženi dokument transformacije, preciznije „tranzicije“. Brod „Vis“, ponos jugoslovenske mornarice, jedan od nosilaca „istorijskih događaja“, kad već nije sam potonuo, potopljen je namerno 2016. godine kod Premanture na Brionima da bi postao podvodna turistička atrakcija. Čin potapanja, snimljen iz vazduha, deluje sudbinski, iznenadnim bučnim eksplozijama i tonućem, ali njegov podvodni život, prikazujući ga u svom porazu potopljene istorije, a podvođenog u funkciji turizma, daleko je brutalnija slika. Pored bukvalnih analogija sa Titanikom, koje su verovatno učestvovala u samoj zamisli ove transformacije, podvodni poredak tišinom i florom izmešta brod van vremena, u niz potopljenih i neidentifikovanih objekata propalih civilizacija, i time brod pretvoren u turističku atrakciju postaje idealni rezultat opsežnog procesa istorijskog revizionizma. U šta će biti „transformisan“ Uljanik, u šta će biti transformisano svih 1118 radnika, kad se već sami nisu potopili? Kako to obično biva na festivalu u Oberhausenu, ospoljavaju se veze i odnosi među idejama, filmovima, umetničkim eksperimentima, koje tada nisu bile uočljive niti zamislive. U retrospektivi umetnice Kiri Dalena sa Filipina, uvid u njene radove od 2004. godine do danas osvetlio je niz filmova: od rada u kome se bavila refleksijom

pobune, prikazivanjem crvenih zastava kao signala u borbi kojima mašu saborci jedni drugima, nastalih [?] od belih zastava na pirinčanim poljima; preko filma u kojem pratimo kako jedno vreme živi sa malom decom koja su čudesno preživela tajfun plutajući na drvetu i bdi nad njihovim nemirnim snovima posle traumatičnog događaja; preko ispraćaja mrtvih i političkog konteksta smrti; do naknadnog brisanja slogana sa transparenata u snimcima demonstracija i protesta na Filipinima. Ovaj uvid omogućava da razumemo kombinaciju mnogih motiva, simbola i narativa iz prošlosti u filmu „From the Dark Depths“ (2017), u kojem i pomenute crvene zastave leluju, ali sada u morskoj dubini. Posle podvodnih zastava, videli smo još jednu podvođenu istoriju, u osvrtnu na rad „Acropolis“ (2007) Eve Stefani iz Grčke, u kojoj je Akropolis dobio ženski glas, i personifikovan je telom žene. Glas, posebno u odnosu na kino, bio je u fokusu dugoročnog ciklusa kustosa Mike Taanile iz Finske pod naslovom „Conditional Cinema“, u okviru kojeg je izveden i performans „Karaoke govor“, čime je posetiocima, data prilika da izgovaraju tekstove, svađe i govore filmskih reditelja i rediteljki. Jedan govor budućnosti čuli smo u drugom programu, Re:selected, programu ponovo izabranih filmova iz arhiva festivala, i to od Želimira Žilnika. Manifest iz 1970ih godina, kojeg je pročitao bez naočara, dosledan u ponovnom izvođenju ovog gesta, osvojio je mladu publiku u Oberhausenu i postao najinteresantiji govor zato što je napisan iz budućnosti, odnosno upravo ovog vremena, kritikujući buržoa-

sku kulturu koja angažovanim filmovima smatra one koji privremeno daju vidljivost potlačenima, omogućavajući time ritualnu empatiju na privilegovanim festivalima, i to su jugoslovenski reditelji kritikovali kao blokiranje političkog u filmu nasuprot pravljenju filma politički. Prikazani fimovi Želimira Žilnika bili su uvod, a možda i „trejler“ za bogatstvo jugoslovenskog filma u arhivu Oberhausena. Upravo je „Trailer“ bila tema festivala, koju je ove godine pripremio kustoski tim Academy Film Archive iz Los Angelesa, obrađujući na svoj način mogućnosti kojima trejler raspolaže kao sredstvo najave, maske, odlaganja, pretnje i sažimanja filma. Sve ove programe gledali smo zajedno sa polaznicima seminara kojeg svake godine organizuju Oberhausen festival, Flaherty Seminar i Lux London, a ove godine smo ga vodile Branka Benčić i ja. I moj su najveći utisak upravo oni, polaznici, njih dvadeset pet iz svih krajeva sveta, koji razvijaju svoju umetničku i kritičku praksu uz i ispred samog Oberhausena, sa hrabrošću, kritičnošću i imaginacijom kojoj će infrastruktura kulture iz koje dolazimo samo pomoći da je osmisle iznova i razviju dalje. Naravno, ako se mehanizmi kulture rizika i kritike poput Oberhausena i ubuduće uz solidarnost izbore za svoju praksu i nastave da dokazuju promašenost strategije tržišne održivosti kulture koja se stalno oslanja na nejasne podatke o prometu karata, prodanim pravima i filmovima. „Kultura koja sebe ozbiljno shvata nikada nije ‘uspešna’“ – rekao je Lars Hernik Gass, na otvaranju 65. Međunarodnog festivala kratkog filma u Oberhausenu ■

Zoran Naskovski

MANDALA I KRST | ZBOGOM ORUŽJE | projekcije i distorzije | Video projekcija, crno-belo, boja, stroboskopija | dvostruka karusel slajd projekcija | 2 x osamdeset slajdova u boji, 2 slajd projektora, 2 mikrofona, zvuk | 20 tanjira Keramika Bratunac | 2014-

Stroboskopska situacija ukrštenih video i karusel slajd projekcija / *MANDALA I KRST / ZBOGOM ORUŽJE / projekcije i distorzije* / formira prostor za napeti odnos između „indeksikalnosti“ praznih, korišćenih pa odbačenih futrola za lično naoružanje i „ikoničnosti“ detalja sa dekorativnih tanjira nastalih u SFRJ kao proizvoda preduzeća Keramika iz Bratunca / BiH / - tanjira sa motivima jugoslovenskih gradova oslikanih u formi mandala, nastalih u sedamdesetim godinama prošlog veka, u vreme oštih antagonizama u društvu, specifičnih socijalnih i ekonomskih promena, političkih smena i intenzivnog naoružavanja. Veza ornamenta i zločina ovde je postavljena kao propozicija za promišljanje estetsko-političke interakcije karakteristične za nasilje generisano ideologijama, za promišljanje onoga što prepoznajemo kao snažno „brendirane“ distorzije koje kroz slike humanizma i nasilja, postaju danas sastavnim delom jednog univerzalnog procesa „normalizacije“ koja briše svoje protivrečno poreklo.

Autor teksta: Branislav Dimitrijević

Autori fotografija: Srđan Veljović, Vlada Popović i Darinka Pop-Mitić